

مدارس نسوان از آغاز تا سال ۱۳۱

رباب حسینی

مشکلات ناشی از عدم تأسیس مدارس نسوان

در آن زمان تأسیس مدرسه دخترانه کار بسیار سخت و دشواری بود. عوام آموزش علم را، برای دختران، مغایر با مذهب می‌دانستند و اجازه نمی‌دادند دخترانشان به مدرسه بروند. هیچ کس خانه اش را برای مدرسه اجاره نمی‌داد، زیرا مردم آن‌جا را خانه فساد قلمداد کرده و مؤسس آن را به بی‌عفتنی متهم می‌نمودند؛ حتی گاهی تابلوی آن را سنگباران می‌کردند و دیوانگان را می‌گماشتند تا مراجعت اولین دختران (خانم مریم اردلان و خانم مهرتاج رخشان) از مدرسه آمریکائی فارغ التحصیل شدند.^۲

در سال ۱۲۶۵ ش (۱۸۸۷ م) مدرسه سن ژوف، توسط میسیون

کاتولیک‌های فرانسوی، در تهران به خدمات فرهنگی پرداخت. این

مدرسه بعدها به نام دبستان و دبیرستان منوچهری به رسمیت شناخته شد، ولی در سال ۱۳۲۰ ش -طبق دستور دولت وقت- از ادامه کار مؤسسات خارجی جلوگیری به عمل آمد؛ در نتیجه کلاس‌های فارسی دبستان و دبیرستان منوچهری منحل شد، ولی کلاس‌های

تأسیس اولین مدارس ملی

مدارس دوشیزگان

در اواخر دوره قاجاریه (۱۳۲۴ ق) زمانی که صنیع‌الدوله بر مستند وزارت معارف تکیه داشت، بی‌بی خانم وزیراف، یکی از زنان روش فکر زمان، دبستان دخترانه دوشیزگان را بیان گذاشت؛ اما اقدام او با مخالفت شدید عده‌ای روبرو گشت؛ به طوری که

می‌خواستند مدرسه را ویران کنند. بی‌بی خانم به وزارت معارف شکایت نمود؛ اما در جواب به او گفته شد که صلاح در این است

که مدرسه تعطیل شود؛ و به این ترتیب مدرسه دوشیزگان تعطیل شد. مدتی بعد پس از به توب بستن مجلس شورای ملی، بی‌بی خانم مجدهاً نزد صنیع‌الدوله وزیر معارف رفت. این‌بار تقاضای وی پذیرفته

شد، مشروط بر این که فقط دختران بین ۴ تا ۶ سال در مدرسه تحصیل نمایند و کلمه دوشیزه نیز از تابلوی مدرسه حذف شود^۳ (واثة دوشیزه را به علت این که مشخص کننده نوع جنسیت بود مناسب برای عنوان مدرسه نمی‌دانستند).

در سال ۱۲۱۴ ش -مصادف به ۱۸۳۵ م- مبلغین مسیحی آمریکائی، اولین مدرسه چهار کلاس پسرانه و دخترانه را در ارومیه تأسیس کردند. آنها سپس اجازه تأسیس مدرسه دخترانه‌ای را نیز در تهران گرفتند؛ مشروط بر این که هیچ دختر مسلمانی به آن مدرسه راه نداشته باشد. چهل سال بعد -در سال ۱۲۵۴ ش- به خواهش بنجامین وزیر مختار آمریکا، ناصرالدین‌شاه اجازه داد که دختران مسلمان هم به این مدرسه بروند.^۱ به این ترتیب، در سال ۱۲۷۵ ش، اولین دختران (خانم مریم اردلان و خانم مهرتاج رخشان) از مدرسه آمریکائی فارغ التحصیل شدند.^۲

در سال ۱۲۶۵ ش (۱۸۸۷ م) مدرسه سن ژوف، توسط میسیون کاتولیک‌های فرانسوی، در تهران به خدمات فرهنگی پرداخت. این مدرسه بعدها به نام دبستان و دبیرستان منوچهری به رسمیت شناخته شد، ولی در سال ۱۳۲۰ ش -طبق دستور دولت وقت- از ادامه کار مؤسسات خارجی جلوگیری به عمل آمد؛ در نتیجه کلاس‌های فارسی دبستان و دبیرستان منوچهری منحل شد، ولی کلاس‌های فرانسه آن برای اطفال خارجی همچنان دایر بود. در سال ۱۳۳۲ ش به منظور هماهنگی مدرسه با مقررات وزارت فرهنگ، و به خواهش خواهان راهبه فرانسوی، بخش فارسی آن نیز گشوده شد و مدرسه با نام «دبستان و دبیرستان ژاندارک» به مدیریت خانم بدرالملوک مصفا (پازارگادی) شروع به کار کرد.^۳

مدرسه فرانکوپرسان از دیگر مدارسی بود که در سال ۱۲۸۷ ش (۱۹۰۸ م) به وسیله مسیو یوسف خان ریشارد (مؤبد الملک) به وجود آمد. پدر وی یکی از استادان مدرسه دارالفنون بود که ناصرالدین‌شاه او را از فرانسه استخدام نموده بود؛ وی بعد با یک بانوی ایرانی ازدواج کرد و به اسلام گرید.

یوسف خان ریشارد مدرسه فرانکوپرسان را ابتدا به صورت کلاس خصوصی در منزل خود تأسیس کرد؛ و چند سال بعد این مدرسه به یکی از بهترین مدارس دخترانه تبدیل شد. این مدرسه دارای آزمایشگاه و نوظام سمعی و بصری نیز بود.^۴

مدرسه ناموس

در سال ۱۲۸۶ ش عنی رغم شرایط بسیار سخت اجتماعی، تحصیل نموده و دارای تصدیق نامه وزارت معارف بود. او قبل از تأسیس مدرسه، دوازده سال در مدارس دیگر تدریس نموده بود و با تأسیس شد، وی با اخذ تدبیر لازم، و با پیش‌بینی برنامه‌های کار تعلیمه و تربیت آشنا کمال داشت.^۹ (ر. ک به سندهای ۲، ۳، ۴).

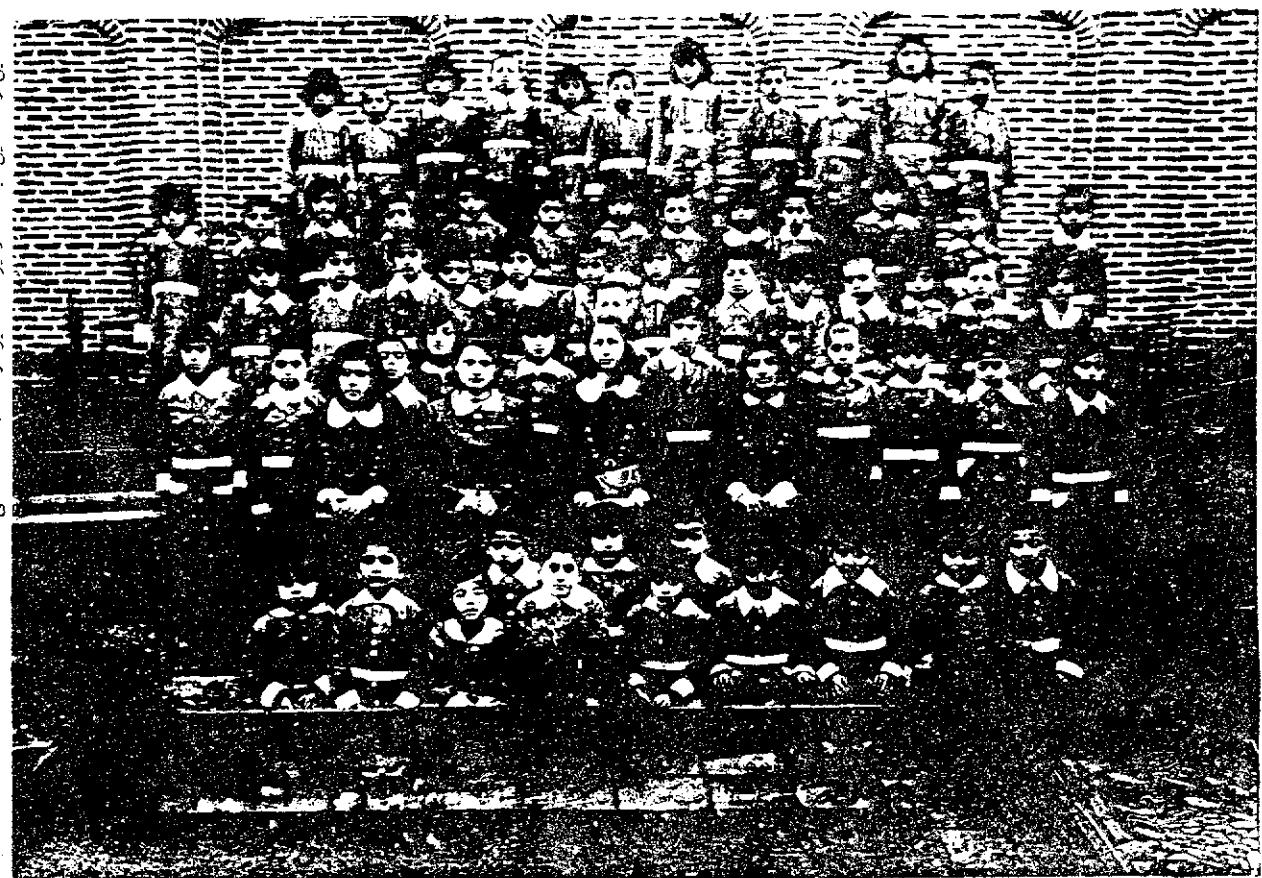
مدرسه حسنات

این مدرسه در سال ۱۳۳۶ ق به مدیریت خانم سکینه شهرت، و به تشویق حاج میرزا حسن رشدیه — پایه گذار مدارس ایران — در خیابان پهلوی (ولیعصر) چهارراه معز السلطان تأسیس گردید و پس از مدتها تغییر نام داده، به مدرسه رانه موسوم شد. مدرسه مزبور دارای دوازده کلاس بود و سال‌ها در منقصه فوق از مدارس معتیر تهران به حساب می‌آمد.^{۱۰}

مدرسه عفتیه

در سال ۱۳۳۵ ق وزارت معارف و اوقاف، پس از اخذ ضمانت نامه و انتظام نامه از خانم فرج الملوك، با تقاضای نام برده مدرسه عفتیه — مبنی بر اجازه تأسیس یک باب مدرسه ابتدائی، به نام فرجیه نوباوگان، در چهارراه حاج شیخ هادی — موافقت نمود و امتیازنامه خیابان سیروس تهران، توسط خانم صفیه یزدی به تشویق شیخ محمد

مدرسه فرجیه نوباوگان

حسین یزدی شوهر نام برد - که یکی از روحانیون طراز اول تهران دست ندارد، محصولات این دبستان - موقع امتحانات سالیانه به شمار می رفت و به عنوان حاکم شیع برای نظارت بر تصمیمات ضمیمه دبستان های دیگر شده و به اسم آن دبستان تصدیق نامه مجلس انتخاب شده بود - تأسیس گردید.^{۱۱}

در رابطه با امتیاز مدارس، خانم فخری قویمی (خشایار وزیری) در صفحه ۱۴۶ کتاب کارنامه زنان مشهور ایران می نویسد: «در سال ۱۳۱۰ خوشیدی امتیاز رسمی وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه به نام بانو عزت الشریعه صادر و مدرسه ابتدائی محمودیه دوشیزگان به رسمیت شناخته شد؛ تا تاریخ فوق، تشکیل مؤسسات فرهنگی احتیاج به اجازه رسمی نداشت و در آن سال از طرف دولت وقت مقرراتی وضع شد. مدارس موجود به رسمیت شناخته شد و تأسیس مدارس جدید مستلزم صدور امتیاز رسمی گردید...» اما سال ۱۳۰۰ شن تأسیس شد و شروع به کار کرد. مدرسه عصمتیه یک مدرسه شش کلاسه بود که تا سال ۱۳۱۴ ش هنوز فاقد امتیازنامه رسمی از وزارت معارف بود.^{۱۲} آقای خوشنویس زاده در قسمتی از این ابتدا - برای تأسیس مؤسسات فرهنگی - موظف به اخذ امتیازنامه از وزارت معارف بودند. گرفتن این امتیازنامه مستلزم تهیه محل مناسب، ارائه التزام نامه رعایت مواد پروگرام دولتی (ر. ک به سندهای ۲، ۳، ۴) و ضمانت نامه اخلاقی بود.^{۱۳} البته گاهی بعضی افراد بدون امتیازنامه اقدام به تأسیس مدرسه و کلاس های اضافی شده اند. سه سال است به این که دبستان عصمتیه هنوز امتیاز در

در شهرستان های نیز مدارسی در همان زمان دایر شد که معروف ترین آنها مدرسه فروغ بود که در یک شرایط بسیار آشنا و پر هرج و مرج، در شهر مشهد - که یک شهر مذهبی بود - توسط خانم فروغ آذرخشی دایر شد.^{۱۴} در اصفهان مکتب خانه شعبات را در سال ۱۲۹۶ ش می توان نام برد که مؤسس آن خانم صدیقه دولت آبادی بود.^{۱۵} در فارس نیز مدرسه عصمتیه شایان ذکر است، که توسط آقای خوشنویس زاده، و به سرپرستی خانم «حیا»، در سال ۱۳۰۰ شن تأسیس شد و شروع به کار کرد. مدرسه عصمتیه یک مدرسه شش کلاسه بود که تا سال ۱۳۱۴ ش هنوز فاقد امتیازنامه رسمی از وزارت معارف بود.^{۱۶} آقای خوشنویس زاده در قسمتی از مشکلات، زیاد از چهارده سال است دبستان شش کلاسه عصمتیه را تأسیس نموده و هر ساله عده از محصولات موقته به اخذ تصدیق نامه شده اند. سه سال است به این که دبستان عصمتیه هنوز امتیاز در

می نمودند. در ۲۷ مهر ماه ۱۳۰۹ش - به موجب اصل ۲۷ متمم قانون اساسی - قانونی راجع به رسمیت مدارس ملی که تا آخر خرداد سال ۱۳۰۹ش دایر بودند، مشتمل بر یک ماده و یک تبصره، از تصویب مجلس گذشت که در آن شرایط سنی و اخلاقی مدیر قید شده بود. در تبصره این قانون گفته شده مدارسی که در تاریخ تصویب ماده فوق منتوجه بوده اند حق ندارند کلاسی اضافه از آنچه دارند داشته باشند؛ مگر وقتی که شرایط جزء سوم از ماده دهم قانون اساسی معارف - مصوب ذی قعده ۱۳۲۹ق - را حائز گردند. متن سواد قانون فرق در سند شماره ۵ عیناً به نظر می رسد. از جمله دیگر دیگر استادی که در این رابطه می توان ذکر کرد، نامه ای از قسمت دایرة کمک خرج مدارس ملی ذکور و اثاث و دستور پرداخت آن به اداره محاسبات - در تاریخ بیستم اسفند ماه ۱۳۰۸ش - می باشد. (ر. ک به سند ۷) که به سند ۸)

مدارس ملی چنان که از استاد برمی آید، گاهی از اهالی

محل نیز اعانه دریافت می داشتند. (ر. ک به سند ۹)

تأسیس مدارس دولتی

تاریخ ۱۳۱۲/۲ نوشته شده (ر. ک به سند ۶)

در سال ۱۲۹۷ش نصیرالدوله، وزیر معارف کایenne و ثوقالدوله^{۱۶}

پس از تأسیس اداره تعلیمات نسوان، اقدام به تأسیس ده مدرسه دولتی و یک مدرسه تربیت معلم به نام دارالملumat کرد. مدارس دولتی از شماره ۳۱ تا شماره ۴۰ نام گذاری شده و در نواحی ده گانه تهران به ترتیب ذیل شروع به کار گردند:^{۱۷}

پرداخت اعانه به مدارس ملی

در هفدهم اسفند ماه ۱۳۰۸ش به منظور پرداخت کمک خرج به مدارس ملی تهران، نظامنامه ای مشتمل بر شش ماده به تصویب کمیسیون معارف مجلس شورای ملی رسید و به موجب قانون مصوب شش بهمن ماه ۱۳۰۸ش به مورد اجرا گذارده شد. در این نظام نامه

مدرسه نمره ۳۱ ارک	با ۱۰۵ دانش آموز	فرنگیس خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۲	با ۱۱۰ دانش آموز	افسرالملوک خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۳ آباد	با ۱۱۴ دانش آموز	درخششنه خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۴ سنگلچ	با ۱۱۲ دانش آموز	حشمت خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۵ قنات آباد	با ۱۱۴ دانش آموز	محترم خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۶ محمودیه	با ۱۳۵ دانش آموز	فاطمه خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۷ قاجاریه	با ۱۱۵ دانش آموز	سکینه خانم اعزازی	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۸ بازار	با ۱۰۴ دانش آموز	حاجیه خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۳۹ عودلجان	با ۱۰۴ دانش آموز	مرضع خانم	به مدیریت
مدرسه نمره ۴۰ شهرنو	با ۲۵ دانش آموز	کوکب السادات خانم	به مدیریت

در این مدارس علاوه بر سایر دروس، هنرهای یدی از جمله تدریس می شد و شرط ورود به آن، دارا بودن گواهی نامه دوره ابتدائی بود. در قسمت دوم شاگردان دوره اول اصول تعلم و تعلم را می آموختند و خود نیز، به منظور آموزش عملی، در مدرسه تدریس می کردند. شاگردان این مدرسه ده نفر بودند. سایر معلمین مدارس نیز

دارالملumat

دوره تحصیل در مدرسه دارالملumat ۴ سال بود که به دو قسمت هفتاهی دو روز، به منظور یک نواختنی نوع تدریس، در آن جا آموزش تقسیم می شد. در قسمت اول مطابق پروگرام سه ساله متوسطه اثاث می دیدند.^{۱۸}

دارالعلمات ابتداءً ضميمة مدرسة فرانکو پرسان گردید و ریاست پردازند.»

(آمار مدارس نسوان و میزان فارغ‌التحصیل‌های آناث از سال ۱۲۹۱ شمسی)

به صورتکنی تا قبل از سال ۱۲۹۷ ش مدارس نسوان فقط منحصر به مدارس ملی در تهران و بعضی از نقاط کشور بود که اطلاع دقیقی از تعداد آنها در دست نیست؛ ولی در سال ۱۲۹۷ ش تعداد مدارس آناث تهران ۴۹ باب و تعداد مدارس ذکور نیز ۴۹ باب بود.^{۲۳} این مقایسه هنگامی بعمل آمده که تعدادی از مدارس ملی ذکور به علت ضعف مالی و عده توجه وزارت معارف - منحل شده بودند. در این رابطه هیئت مدیران مدارس ملی - در نامه خود به وزارت معارف و اوقاف - در سال ۱۲۹۷ ش چنین می‌نویستند: «در سنته ۱۳۲۹ مطابق رپورت رسمی وزارت معارف عده مدارس ذکور این شهر بالغ بر هفتاد و هشت بود که از این عده ۶۴ باب فقط ملی، و به توسط موسسین خصوصی داشتند. و امساله برحسب تحقیقات، از مجموع مدارس ملی، ۲۵ باب بیشتر باقی نماند».^{۲۴}

تعداد فارغ‌التحصیل‌های مدارس، به طوری که از اسناد برمی‌آید، در سال ۱۲۹۱ ش در دوره ابتدائی سه نفر، در سال‌های ۱۲۹۲ و

آن به یوسف خان ریشارد (مذکوب‌الملوک) واگذار شد.^{۲۵} اوین جشن رسمی مدرس دختران نیز - پس از پایان کلاس‌های قسمت اول دارالعلمات - در فرانکو پرسان برگزار شد و از طرف وزیر معارف، نصیرالدوله، دو کلام‌الله مجید به دو تن از شاگردان اول و دوم (خانم حرمت سپانلو و خانه بدرالملوک) اهدا گردید.^{۲۶} این مدرسه در سال ۱۳۰۰ ش از فرانکو پرسان جدا و با نو قصیح الحسک مهام مدیریت آن را به عهده گرفت؛ ولی در سال ۱۳۰۴ ش دکتر عیسی صدیق - رئیس تعلیمات نسوان - یک بانوی فرانسوی را که «هلن هس» نام داشت برای اداره امور دارالعلمات تعیین نمود و دروس تدبیر منزل، تعلیم و تربیت و روان‌شناختی کودک را به موز درسی آن اضافه نمود.^{۲۷} میرزا عنی اصغر خان حکمت در صفحه ۱۲۹ تقویم معارف سال ۱۳۰۷ ش مدت تحصیل در دارالعلمات را پنج سال ذکر کرده و می‌نویسد: «شاگردان این مدرسه از پرداخت شهریه معاف می‌باشند؛ مشروط بر این که در موقع ورود متزم شوند که بعد از اختتام دوره تحصیلات، به حدّه سنواتی که در مدرسه بوده‌اند موظف در مدارس دولتی - مطابق مقررات و دستورات وزارت معارف - تدریس نمایند؛ و لذا مکلفند که مطابق نظام نامه شهریه را

۱۲۹۳ ده نفر، در سال ۱۲۹۴ چهل و سه نفر، در سال ۱۲۹۵ هشتاد و نه نفر، در سال ۱۲۹۶ یکصد و سی و پنج نفر، در سال ۱۲۹۷ پس از تأسیس مدارس دولتی یکصد و چهل و یک نفر، در سال ۱۲۹۸ یکصد و هفده نفر، در سال ۱۲۹۹ یکصد و چهارده نفر، در سال ۱۳۰۰ یکصد و پنجاه یک نفر، در سال ۱۳۰۱ یکصد و هشتاد نفر، در سال ۱۳۰۲ سیصد و نه نفر، در سال ۱۳۰۳ سیصد و سیزده نفر، در سال ۱۳۰۴ سیصد و هشتاد نفر، در سال ۱۳۰۵ چهارصد و پنجاه و یک نفر، در سال ۱۳۰۶ ششصد و چهل و نه نفر، در سال ۱۳۰۷ فارغ‌التحصیلان دوره ابتدائی هفتصد و شصت و دو نفر و اویین فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه چهل نفر، در سال ۱۳۰۸ در دوره ابتدائی یکهزار و بیست و نه نفر و در دوره متوسطه شصت و شش نفر، در سال ۱۳۰۹ در دوره ابتدائی یکهزار و صد و بیست و نه نفر و در دوره متوسطه چهل و هشت نفر، در سال ۱۳۱۰ در دوره ابتدائی یکهزار و سیصد و هشتاد و چهار نفر و در دوره متوسط نود و پنج نفر، در سال ۱۳۱۱ در دوره ابتدائی یکهزار و سیصد و چهار نفر و در دوره متوسطه یکصد و بیست نفر بودند، و در سال ۱۳۱۲ تعداد فارغ‌التحصیلان مدارس ابتدائی به یکهزار و هفتصد و سی نفر و فارغ‌التحصیلان دوره متوسط به دویست و سی و پنج نفر رسید. در سند شماره ۱۰ میزان فارغ‌التحصیلان اذاث در دوره ابتدائی و متوسطه از سال ۱۲۹۱ تا ۱۳۱۲ مشخص و با فارغ‌التحصیلان ذکور مقایسه شده است.

اویین گروه دخترانی که به دانشگاه راه یافتهند

در سال ۱۳۱۴ ش پس از تأسیس دانشگاه بالاخره اویین گروه دختران که عبارت بودند از خانم‌های شاهزاده اسکندری، شمس‌الملوک مصاحب، بدرالملوک بامداد، سراج النساء (دختری که از هندوستان برای تحصیل در دانشکده ادبیات به ایران آمد)، مهرانگیز منوجیریان، زهرا بیات اسکندری، بتول سمیعی، طوسی حائری، شایسته صادق، تاج‌الملوک نخعی، فروغ کیا، وزهرا کیا (خانمی) به دانشگاه راه یافتهند؛ که همگی آنها از زنان دانشمند، فعال، و خدمت‌گزاران سرشناس اجتماع به شمار فی روند.^{۲۵}

- ۱ - پری شیخ‌الاسلامی، زن دایرون و جهان ص ص ۱۲۰-۱۲۱ و بدرالملوک بامداد، زن ایرانی از انقلاب مشروطیت تا انقلاب سفید ص ۴۵.
- ۲ - فخری قویی (خشایار وزیری)، کارنامه زنان مشهور ایران از قبل از اسلام تا عصر حاضر ص ۱۲۶.
- ۳ - همان مرجع ص ۱۲۸.
- ۴ - پری شیخ‌الاسلامی، پیشین ص ۴۱۱.
- ۵ - قویی، پیشین ص ۱۵۱.
- ۶ - همانجا ص ص ۱۳۱-۱۳۲.
- ۷ - همانجا ص ص ۱۳۴-۱۳۳ و سند آ. ب. ۶/۶۳۸ (اسناد آموزش و پژوهش سازمان اسناد ملی ایران سری ب).
- ۸ - بامداد، پیشین ص ۴۱.
- ۹ - سند آ. ب. ۳/۶۹۶
- ۱۰ - قویی، پیشین ص ۱۴۴.
- ۱۱ و ۱۲ - همانجا، ص ۱۴۱.
- ۱۳ - بامداد، پیشین ص ۵۱.
- ۱۴ - سند آ. الف ۷۵۲/۴.
- ۱۵ - سند آ. ب. ۱/۶۹۴.
- ۱۶ - بامداد، پیشین ص ۶۲.
- ۱۷ - سالنامه وزارت معارف و وقف و صنایع مستظرفه، یونیت‌یل ص ۵۵ و ۵۷.
- ۱۸ و ۱۹ - همانجا، ص ۷۷.
- ۲۰ و ۲۱ - بامداد، پیشین ص ۶۲.
- ۲۲ - قویی، پیشین ص ۱۴۹.
- ۲۳ - سند آ. الف ۳/۶۰۶
- ۲۴ - سند آ. الف ۳/۶۰۶
- ۲۵ - بیست و هشت هزار روز تاریخ ایران و جهان ص ۲۵۸ و بامداد، پیشین ص ۴۹.

سند شماره ۱

[اداره معارف و اوقاف استرآباد به وزارت معارف و اوقاف،

[۱۳۰۵/۱۱/۳۰]

اداره معارف و اوقاف استرآباد نمره ۱۲۱۸، تاریخ ۳۰۵/۱۱/۳۰

از قرار راپرت داخله معلوم میشید که فرج الملک خانم که چندی قبل از وزارت جلیله معارف تقاضای اجازه نامه افتتاح بکتاب مدرسه ابتدائی نسوان نموده بود تمام شرایط دریافت اجازه نامه را موجود کرده است. حیاط مناسبی هم برای مدرسه در چهارراه حاج شیخ هادی اجاره نموده است التزام نامه و خصمانت نامه خود را هم ارسال داشته است و دیگر چیزی باقی ندارد لهذا لازم هست که از طرف وزارت جلیله برای مشارالیها حکم اجازه نامه صادر گردد. مدیر مسطوره دارای دیپلم رسمی مدرسه ابتدائی هم می باشد و اسم مدرسه هم (فرجیه نوباوگان) است. امضاء

ذیل سند

۱ - مدارس ذیل چند ماه است که بسته شده است (۱) شمسیه ترقی نسوان (۲) حجاب و شعبه آن (۳) تأدب البنات (۴) فخریه حجاب (۵) ابتدائیه ایران دخت (۶) دستان معرفت. امضا

۲ - اداره محترم تفییش کل البته خاطر محترم مستحضر است که بموجب رأی شورای معارف بنا بود چنانچه از مدارس نسوان موجوده مدرسه بسته شود بعض عوض آن اجازه صادر شود. لهذا لازم است آن اداره محترمه توضیح فرمایند که عوض کدام مدرسه تازه بسته اجازه را صادر نمایند. امضاء

سند شماره ۴

[وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفة، نمره کتاب ثبت ۱۹۶۶

[تاریخ ۶ سپتامبر ۱۳۳۵]

چون علیا مخدره فرج الملک خانم از وزارت معارف تقاضای تأسیس مدرسه بجهة نسوان موسومه بمدرسه (فرجیه نوباوگان) نموده که در حد ابتدائی با التزام رعایت تمام مواد پرگرام دولتی افتتاح دارد علیهذا امتیاز مدرسه فوق الذکر بمشارالیها داده می شود که از این تاریخ در صدد افتتاح برآمده و هر ماهه راپورت لازمه بوزارت معارف ارسال داشته و در کلیه امور مدرسه خود را مسئول این وزارت خانه بداند. امضاء

سند شماره ۵

[وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفة]

سواند مراسله نمره ۵۸۰۲ مورخه ۹/۵/۱

نظر باصل ۲۷ متمم قانون اساسی مقرر میداریم - محل صحه مبارک

ماده اول - قانون راجع برسمیت مدارس ملی که در تاریخ

سند شماره ۲

[تفاضانامه موسس مدرسه فرجیه نوباوگان به وزارت معارف و اوقاف ۱

[مرداد ۱۳۳۵]

مورخه دوازدهم شهر شوال المکرم ۱۳۳۵ مطابق ۱ برج اسد

مقام منع وزارت جلیله معارف و اوقاف و صنایع دامت شوکه این کمینه فرج الملک متعلقه جناب جلالتمام اجل آقای حاج ابوالقاسمخان مترجم و منشی سابق سفارت بهیه هولاند در خیال تأسیس مدرسه انانث هستم مطابق مقررات وزارت جلیله معارف استدعا مینماید اجازه آنرا مرحمت فرمایند و بهر قسم که با سایر مدارس نسوان و مدیره های محترمه قرار داده شده با این کمینه هم از همان قرار رفتار فرمایند یقین است از راه معارف پروری از قبول این تقاضا مضایقه نفرموده بین الامثل والاقران مفتخر و سرافرازم خواهند فرمود محض خدمت بعالیم نسوان و ترویج معارف ایران با کمال صمیمیت خود را برای انجام این خدمت حاضر گرده ام امر امر اولیای امور معارف مطاع است

سند شماره ۳

[وزارت معارف به اداره کل معارف و تعلیمات عمومی ۶ شهریور

[۱۳۳۵]

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفة، اداره تفییش کل، دایر

معارف، تاریخ ۶ برج سپتامبر ۱۳۳۵

اداره محترمه کل معارف و تعلیمات عمومی

۲۷/مهر ۱۳۰۹ شمسی بتصویب مجلس شورا ملی رسیده و منضم به این دست خط است بموقع اجراء گذارده شود

ماده ۲ - هیئت دولت مأمور اجرای این قانون هستند. به تاریخ دوم آبان ماه ۱۳۰۹

مبنی بر اینکه در آخر خرداد و قبل از ۲۷ مهر ماه ۳۰۹ چند کلاس بوده با تعیین سن مدیر یا مدیره و صلاحیت او برای اداره کردن مدرسه از اداره تفتیش استعلام نموده اداره مزبوره هم نسبت به هریک پس از تحقیقات لازمه جوابی فرستاد که برطبق آن امتیاز هر مدرسه صادر گردید و برطبق تبصره ماده واحده فوق الذکر بمدیران و مدیرات مدارس که کلاس‌های اضافه علاوه بر آنچه که در امتیازنامه آنها قید شده بود در مدرسه داشتند احظر شد که یا نسبت بانحلال کلاس‌های اضافی اقدام کرده یا اینکه برای اداره کردن آنها مدیر یا مدیره که برطبق ماده دهم قانون اساسی معارف واحد شرایط باشد معرفی کند در جواب بعضی از آنها بدون تعیین مدیر یا مدیره واحد شرط تقاضای امتیاز کلاس‌های اضافی را بنام خود نموده برخی صلاحیت خود را بیش از آنچه که از طرف اداره تفتیش تصدیق و برطبق آن امتیاز صادر گردیده دانسته کتاب اعتراف کرده‌اند. مدارس نوبوگان و دوشیزگان و متوسطه دختران در ردیف مدارس دسته اول و مدارس اعظمیه و تربیت دختران و عصمت در ردیف مدارس دسته دویم بشمار می‌آیند عقیده این اداره بر انحلال کلاس‌های بدون امتیاز بود ولی چون مقرر فرمودند مراتب را راپورت دهد لذا بدینوسیله خاطر مبارک را از جریان امر مستحضر می‌سازد تا هر نوع مقرر فرمایند از همانقرار اطاعت شود. امضاء

سند شماره ۹

[وزارت داخله به حکومت گلپایگان و کمره و خوانسار]
وزارت داخله، اداره دوم نمره ۲۳۳۷ تاریخ ۱۳۱۱/۳/۱۹

گلپایگان

حکومت گلپایگان و کمره و خوانسار

احمدی از گلپایگان عرضه بخاکپای مبارک همایونی ارواحنا فداه تقدیم داشته که خیال دارد مدرسه نسوان در گلپایگان تأسیس نماید و استدعا کرده است که بوسیله حکومت و بلدیه از اهالی اعانه گرفته بشود قدرن نمائید بمشارکیه جواب بدھند که دادن اعانه اختیاری است مداخله حکومت و بلدیه مورد ندارد - امضاء خواشی

۱- آفای مظفری با مراجعت بدفتر احصایه جواب بنویسد که این احصائیه مربوط به چه تاریخ است. اگر راجع به آخر سال تحقیقی است در دفتر قید شود

۱۳۰۹ شمسی بتصویب مجلس شورا ملی رسیده و منضم به این دست خط است بموقع اجراء گذارده شود

ماده ۲ - هیئت دولت مأمور اجرای این قانون هستند. به تاریخ دوم آبان ماه ۱۳۰۹

قانون راجع برسمیت مدارس ملی

ماده واحده - مدارس ذکر و انش ملی که تا آخر خرداد سال ۱۳۰۹ مفتوح بوده در صورت احراز شرایط ذیل از طرف وزارت معارف برسمیت شناخته می‌شوند

- ۱ - مدیر کمتر از ۳۰ و مدیره کمتر از ۲۸ سال نداشته باشد
- ۲ - مدیر یا مدیره باید محکوم بارتکاب جنحه و جنایت نشده معروف بفساد اخلاق و عادات مذمومه نیز نباشد
- ۳ - بناء مدرسه موافق ملاحظات حفظ الصحه که از طرف وزارت معارف مقرر شده است فراهم باشد
- ۴ - حسن اخلاق و رفتار و لیاقت و صلاحیت مدیر یا مدیره را وزارت معارف تصدیق کند

تبصره مدارسی که از تاریخ تصویب ماده فوق مفتوح بوده حق ندارند کلاس اضافه از آنچه دارند - داشته باشد مگر وقیکه شرایط جزء سوم از ماده دهم قانون اساسی معارف مصوب ذی قعده ۱۳۲۹ را حائز گردند

این قانون که مشتمل بر یک ماده است در جلسه بیست و هفتم مهر ماه یک هزار و سیصد و نه شمسی بتصویب مجلس شورای ملی رسید.

سود مطابق با اصل است

۱۳/۲/۱۷

سند شماره ۶

[اداره کل معارف به وزارت معارف، ۱۳۱۲/۲/۲۵] وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، اداره کل معارف، دایره تعلیمات عمومی، نمره ۱۹۲۲ تاریخ ۱۳۱۲/۲/۲۵

مقام منبع وزارت جلیله متبعه دامت شوکته

پس از تصویب ماده واحده در تاریخ ۲۷ مهر ماه ۱۳۰۹ راجع به امتیاز مدارس ملی از طرف مجلس شورای ملی برای هریک از مدارس ملی مرکز دوسيه مخصوص تنظیم کرده وضعیت هریک را

الله اکرم معاافی و توانی کشیدن
نمود ۲۱۸ بیانی - ۲

۳۰۵ / ۶ / ۱۱

سهام میتواند در این صورت پردازش و داد و ستد را کرده
نظر برایکه این نسبت برای تائیس مدیرت زناشویی شهرداری اصفهان است
محکم واقع شده بجهت و با در تحریک کارهای در ذراست چنانچه میتواند
غیر مشروع و غیر معمولی نباشد و مذکوره ترتیب اثرباره و بهم قدر میگیرد
آندرسته موقوفیت حاصل نموده است بنابراین فرمانداری را در این نسبت
صرفو فرمیده اند که حصایه فلسفی مخصوصات مدیرت شهرداری از این نسبت
نظر دارند و مخصوصات کار آغاز در حدهای پست نظر داشت -

فرمانداری شهرداری اصفهان
۱۳۴۷

دفاتر معارف و اوقاف ملایم سلطنه

سوانح سلطنه نمره ۱۰۵۷۰۳۰۵ مورخ ۱۳۴۷/۱۰/۱۷ آغاز است که اصل آن پس از ثبت شد

نفر بیست و سه تن از همان سلطنه که این سلطنه را
اداره - آذوق راجح برگزیده درین مدت از ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۰ سلطنه که این سلطنه داشت
بین او پسر اداره را داشت.

اده ۲ - پسر اداره ایشان از همان مدت به نامه - آذوق ص ۱۰۹/۱۳۰

اده داده ۵ - اداره دارد داشت که از دفتر خواربار ۱۳۰۹ نفع بوده درین مدت از اداره داشت

اده داده ۶ - اداره دارد داشت که از دفتر خواربار

۱ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

۲ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

۳ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

۴ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

۵ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

۶ - پسر اداره ایشان از همان مدت اداره داشت

سنده شماره ۶

۲۱-

وزارت معارف و اوقاف و منابع تاریخ

تاریخ ۲۵ کریم ماه ۱۳۶۷

نمره ۱۹۲۳۱ ضمیمه

دارد. لکرسیف
ایران سیک سور

کام نیستند و درست بجهه بجهه داشتند
باز زنگنه داشتند و درین ۲۲ بهمن ۱۳۰۹ را پس از مادرانه داروف صدر از این
چاره هایی در مردم را روز خیر نصرت نمی کردند و مادرانه مادرانه خود را
دستور زد ۲۲ بهمن ۱۳۰۹ خود را برای تبعیت میدادند و مادرانه خود را
که داده دادند و دادند و مادرانه خود را در در در در مادرانه نسبت به چاره هایی که
جواب از فرمان را بطلب ایاده آغاز مادرانه صادر کردند و بطلب مادرانه هایی داشتند
بدین ایاده دادند که مادرانه خود را خواستند و مادرانه خود را خواستند
در مدرسه دشنه خود را و نسبت بخندل مادرانه خواستند و مادرانه که با اینکه باشد
که داده ایاده دادند و نسبت بخندل مادرانه خواستند و مادرانه خود را خواستند
و مادرانه خود را خواستند و مادرانه خود را خواستند و مادرانه خود را خواستند
نام خود نمی بخواستند خود را خواستند و مادرانه خود را خواستند

دیگرین از توز صادر گردید و نشان داده شد که در میان نزدیکان دستورات
و نصیرت خانگی دارد و بسیاره دیگر برخواهد خبر را نیزه پر کند و میتواند
دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد
در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد
در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد

از زمان آغاز فعالیت نزدیکان نزدیکان

دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد
دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد
دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد

دستورات خانگی داشته باشد که در زمینه های مختلف دستورات خانگی داشته باشد

گهاره سیف سلطان شیراز است که از پادشاهی عباسیان
کهاره سیف سلطان شیراز است که از پادشاهی عباسیان

شنبه ۱۵ شهریور ماه سال ۱۳۰۸
تیر ۱۳۰۸ شنبه

وزارت امور معارف

نظام نامه برداشت اعانه بسدارس ملی طهران

ماده اول — بسدارس کمک خرج داده میشود که ولجد شرایط ذیل باشد .

۱ - مدارس ابتدائی که دارای شرکت کلاس کامل و استعداد تعلیم و تربیت لائق بگشته باشند

بنجاه فخر شاگرد را داشته باشند .

ب - مدارس متولسه که هر یک از کلاسیای دوره اول آن لائق می فخر و هر یک از کلاسیای دوره دوم آن لائق بیشتر بنجاه فخر شاگرد را داشته باشند .

ج - مدارس که مقررات و نظام نامها و کلیه مستورهای وزارت معارف را نسبت به انتخاب معلمین و تیمهای اقاییه و لوازم علمی و ندارک محل و ترتیب امور مصی کاملاً مراعات کرده باشند .

تبصره - در صورت تساوی شرایط مدارس که بر طبق نظام نامه سابق اعانه کوچته اند برای لذتگیری خرج حق تعیین خواهد داشت .

ماده دوم — هفتاد درصد از اعتبار کمک خرج مصوب مخصوص مدارس ذکور و می درصد برای مدارس افات و ترتیب تقسیم آن بین مدارس که بر طبق تنقیص وزارت معارف ولجد مقررات این نظام نامه باشند بمنزله ذیل خواهد بود .

مدد ابتدائی ذکور ماهی ۱۰ تومان

مدرسه ابتدائی افات - ۵۰

هر کلاس از دوره اول متولسه ماهی ۲۰

هر کلاس از دوره دوم متولسه - ۵۰

تبصره — جنا نجه بده از مجرای مناد ماده فوق اثنا فه اعتباری باشند که کمتر از مبالغ مقرره در فقرات ۴ - ۲ - ۱ در باند وزارت معارف مجاز است اثنا فه مزبور را به هر یک از مدارس ذکور و افات که ملاحینه داشته باشند اعطا نمایند .

ماده سوم — هر یک از مدارس ابتدائی ذکور با افات که بوجای این نظام نامه کمک خرج پیکرده از عده شرکدان کلاس ششم آن در امتحان نهانی دوره ابتدائی بند فضای سروق فتوقد از دریافت خرس کمک خرج ماهیانه خود محروم خواهد شد هر یک از مدارس متولسه که بر طبق این نظام نامه کمک خرج پیکرده از عده شرکدان کلاس

وزارت اسناد و آموزش عالی و تحقیق

تاریخ ..... ماه ۱۳۰۸
سازمان ..... ضبط .....

سوم یا ششم آن در امتحانات فهاش دوره اول با دوره دوم متوسطه بعد خاص معرفی شود از لذت کمک خرچ همان کلاس (سوم متوسطه یا ششم متوسطه) محروم خواهد گردید
بعضه - چنانچه یک مدرسه دو سال متولی مشمول مقررات ماده فوق بند از لذت نصف کل کمک خرچ داشت که سال منتهیا لی مشمول مقررات مذکور گروه از دریافت تمام کمک خرچ خود محروم خواهد شد .

تصویره دوم - پس از امتحانات هر دوره بدینفعه شدگان از تمام مدارس قبیت بعده کل داوطلبان آن دوره سنجیده میشوند و صد جند آن معین میگردد و نتیجه حد خاص مذکور در ماده فوق خواهد بود .

ماده چهارم - مدارس که اعماق دریافت میدارند باید به ترتیب دلیل شاکداشی که وزارت معارف معرفی میکند مجاز بپذیرند .

۱ - در مدارس ابتدائی به نسبت هر سه تومان کمک خرچ مامیا فه یک فقر شاکرد ۲ - در دوره اول متوسطه به نسبت هر شصت تومان کمک خرچ مامیا فه یک فقر شاکرد ۳ - در دوره دوم متوسطه به نسبت هر ده تومان کمک خرچ مامیا فه یک فقر شاکرد ماده پنجم - نظر باینکه مدرسه سادات طشاشه مجاز است مامی یکصد تومان از محل کمک خرچ مدارس ملی دریافت خواهد داشت و از سال تحصیلی (۱۳۰۹) (اول سهر) بعد فیز مشمول مقرر انجز سوم از ماده اول و کلیه مقررات ماده سوم خواهد بود .

ماده ششم - مقاد ماده سوم این نظامنامه از اول سهر ۱۳۰۹ و بقیه مقررات آن از اول سهر ۱۳۱۰ بسیغ لجران خواهد گذاشده شد .

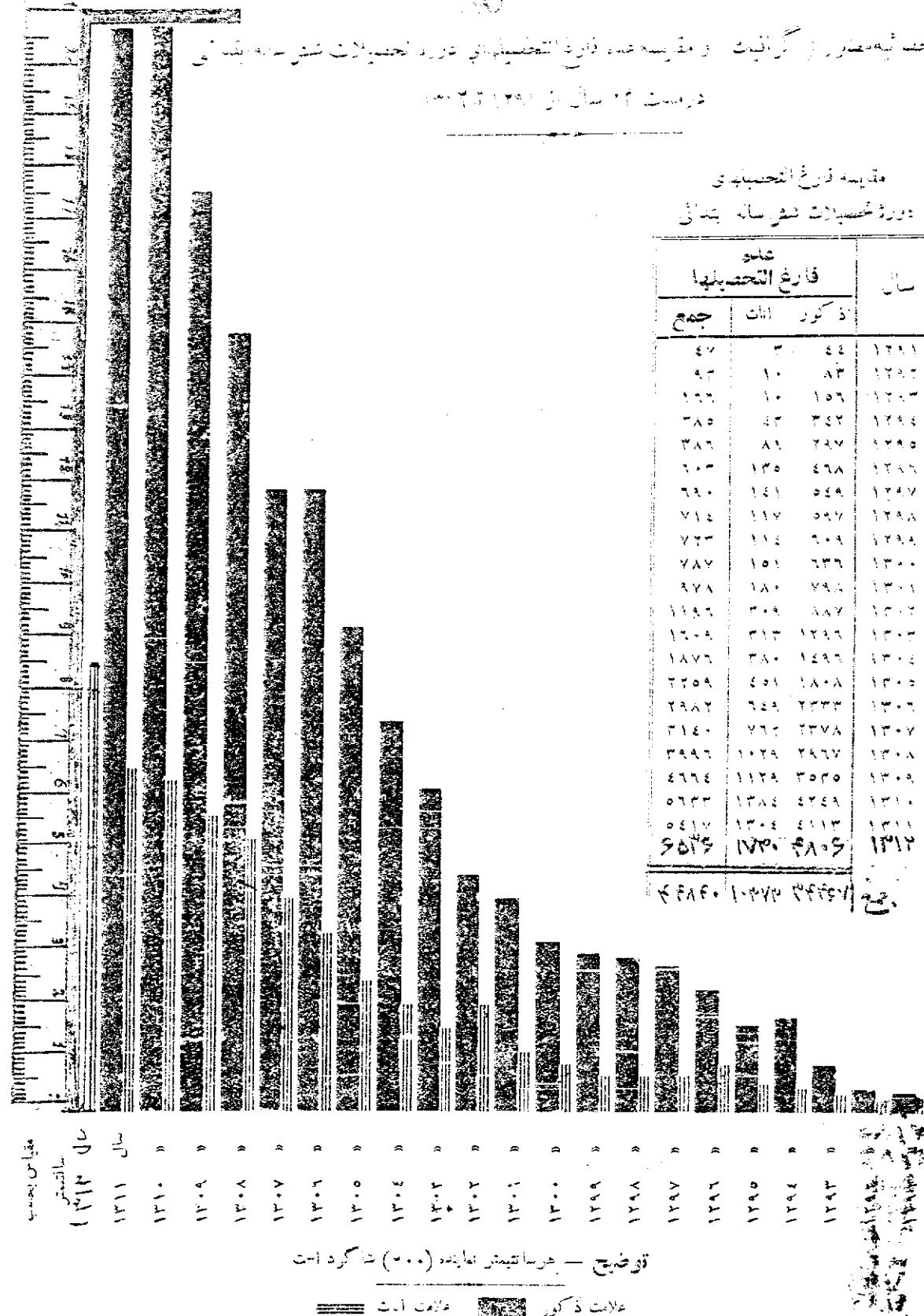
این نظامنامه که مشتمل بر شش ماده است در تاریخ ۱۷ استیند ماه ۱۳۰۸ بتعویض کمیسیون معارف مجلس شورای ملی رسیده و بسیغ قانون مصوب ششم بهمن ماه ۱۳۰۸ قابل اجرا است .
دانیش مجلس شورای ملی — دادگر

بر اساس ص ۱

میرزا

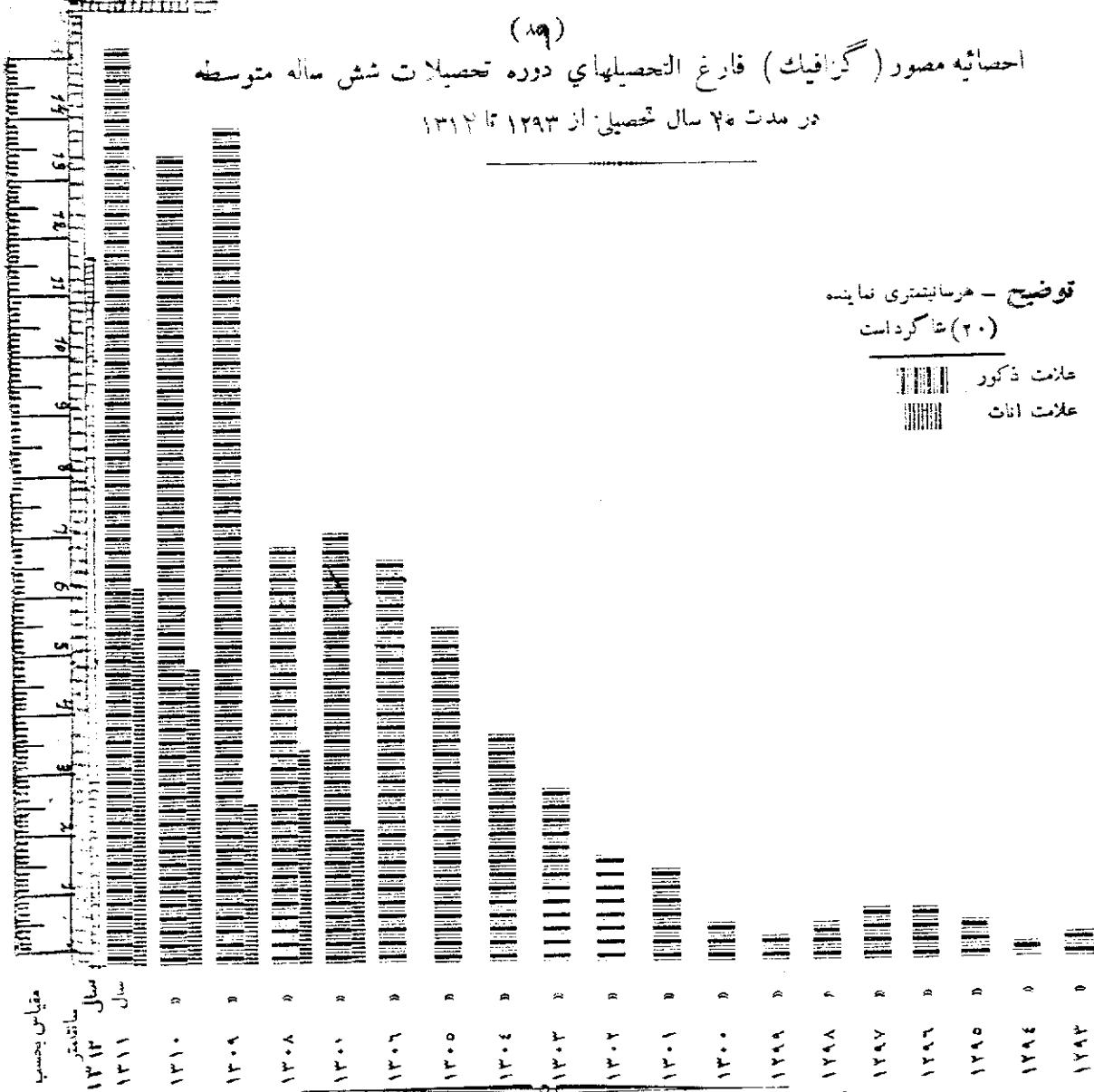
مقدیسه فرش التحصیلی
دوره تحصیلات شهر سانه بتدائی

CELESTE. 1.440 8854

(۱۹)

احصاییه مصور (گرافیک) فارغ التحصیلهاي دوره تحصیلات شش ساله متوسطه
در مدت ۶ سال تحصیلی از ۱۲۹۳ تا ۱۳۱۳

توضیح - هر سالبینتری نایابه
(۲۰) شاگرد است

علمات ذکور
علمات انان

مقایسه کل فارغ التحصیلهاي دوره تحصیلات شش ساله متوسطه از سنه ۱۲۹۳ تا ۱۳۱۳

سال تحصیلی	عدد فارغ التحصیلها			سال تحصیلی		
	ذكور	اناث	مجموع			
۱۲۹۳	۱۴۰	۹	۱۴۹	۱۲۹۳	۹	۹
۱۲۹۴	۱۵۵	۱	۱۵۶	۱۲۹۴	۱	۱
۱۲۹۵	۱۷۵	۱۱	۱۸۶	۱۲۹۵	۱۱	۱۱
۱۲۹۶	۱۸۶	۱۸	۲۰۴	۱۲۹۶	۱۸	۱۸
۱۲۹۷	۱۹۹	۱۸	۲۱۷	۱۲۹۷	۱۸	۱۸
۱۲۹۸	۲۱۲	۱۲	۲۲۴	۱۲۹۸	۱۲	۱۲
۱۲۹۹	۲۲۶	۸	۲۳۴	۱۲۹۹	۸	۸
۱۳۰۰	۲۴۰	۲	۲۴۲	۱۳۰۰	۲	۲
۱۳۰۱	۲۴۱	۲۲	۲۶۳			
۱۳۰۲	۲۴۲	۲۷	۲۶۹			
۱۳۰۳	۲۴۳	۵۷	۲۹۰			
۱۳۰۴	۲۴۴	۷۷	۳۲۱			
۱۳۰۵	۲۴۵	۱۱۰	۳۵۵			
۱۳۰۶	۲۴۶	۱۲۹	۳۷۵			
۱۳۰۷	۲۴۷	۱۴۸	۳۹۵			
۱۳۰۸	۲۴۸	۱۲۹	۳۷۷			
۱۳۰۹	۲۴۹	۱۳۹	۳۸۸			
۱۳۱۰	۲۵۰	۱۴۸	۳۹۸			
۱۳۱۱	۲۵۱	۱۳۱	۳۸۳			
۱۳۱۲	۲۵۲	۱۳۰	۳۸۳			
۱۳۱۳	۲۵۳	۱۳۰	۳۸۳			